

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БЕЗПЕКИ
ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

КАФЕДРА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ



**ВИКОНАННЯ ДИПЛОМНИХ РОБІТ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 053 ПСИХОЛОГІЯ
(ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ)**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Львів – 2020

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

**Завідувач кафедри
практичної психології та педагогіки
доктор Роксолана СІРКО
«28» серпня 2020 р.**

**ВИКОНАННЯ
ДИПЛОМНИХ РОБІТ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
053 ПСИХОЛОГІЯ (ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ)**

методичні рекомендації

**Схвалено методичною радою
Навчально-наукового інституту
психології та соціального захисту
Протокол № 1
від «2» вересня 2020 р.**

Львів
2020

Виконання дипломних робіт зі спеціальності 053 Психологія (практична психологія) : метод. реком. / укл. Р. І. Сірко, Л. А. Руденко, А. В. Литвин; Львівський державний університет безпеки життєдіяльності ДСНС України. Львів : ЛДУБЖД, 2020. 43 с.

Укладачі: начальник кафедри практичної психології та педагогіки ЛДУ БЖД, полковник служби цивільного захисту, доктор психологічних наук, доцент Сірко Р. І.

професор кафедри, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник Руденко Л. А.;
професор кафедри, доктор педагогічних наук, професор Литвин А. В.

Рецензенти: професор кафедри практичної психології та педагогіки ЛДУ БЖД, доктор педагогічних наук, професор Козяр М. М.;

заступник декана факультету психології Львівського державного університету внутрішніх справ, доктор психологічних наук, професор Ковальчук З. Я.

У методичних рекомендаціях подано сучасні вимоги, положенні та правила щодо написання, оформлення та захисту дипломних робіт здобувачів вищої освіти (курсантів, студентів і слухачів заочного навчання) зі спеціальності 053 Психологія у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності ДСНС України. Дається загальна характеристика матеріалу, який повинен бути в кожному розділі, а також вимоги до обсягу дипломних робіт. Пропонуються типові приклади оформлення структурних частин дипломного дослідження. Крім того подано додатки зі зразками перших сторінок дипломної роботи, необхідних документів, прикладами оформлення бібліографії.

ВСТУП

«Людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю».

Конституція України, ст. 3.

Фахівці з вищою освітою за спеціальністю «Психологія» працюють у психологічних службах і центрах на виробництві, в системі освіти, охорони здоров'я, соціальному секторі, виконуючи діагностичну, профілактичну та психокорекційну роботу. Крім того, магістри цієї спеціальності можуть займати посади різного рівня в державних установах та організаціях (держадміністраціях, відділах відповідних міністерств тощо), у приватних закладах освіти і закладах охорони здоров'я, приватних структурах соціального спрямування, консультативних організаціях тощо. З огляду на це психологи-випускники ЛДУБЖД мають бути здатні на основі набутих компетентностей здійснювати психологічну діагностику, психолого-управлінське консультування, надавати психологічну допомогу в розв'язанні нагальних проблем окремих особам і колективам, сприяти поліпшенню психологічного клімату в організаціях і установах, розробляти рекомендації щодо запобігання конфліктних ситуацій тощо.

Дипломна робота є самостійним науковим дослідженням здобувача освіти. На підставі її захисту Екзаменаційна комісія вирішує питання про присвоєння курсанту (студенту) освітнього ступеня та вручення диплома бакалавра чи магістра. Вона є підсумком сформованих компетентностей внаслідок опанування дисциплін, передбачених навчальним планом.

Необхідною умовою успішного виконання дипломної роботи є ґрунтовне оволодіння нормативними, професійно орієнтовними дисциплінами за професійним спрямуванням в обраній галузі та матеріалом інших курсів, набуття навичок самостійної науково-дослідної роботи у процесі підготовки доповідей, виконання курсових робіт, участі в наукових конкурсах тощо.

Виконання та захист дипломних робіт є заключним етапом навчання в університеті та має на меті:

– систематизувати, закріпити і покращити теоретичні знання здобувачів вищої освіти (курсантів, студентів і слухачів заочного навчання) за спеціальністю 053 «Психологія (практична психологія)», а також розвинути навички використання для психологічного

супроводу різних сфер буття людини, зокрема, діяльності в надзвичайних ситуаціях, під час ухвалення конкретних рішень з проблем захисту населення й організації діяльності пожежно-рятувальних підрозділів ДСНС України;

– виробити вміння узагальнення й аналізу результатів, отриманих іншими дослідниками;

– розвинути навички самостійної роботи курсантів і студентів із нормативною, довідковою та спеціальною літературою, методами досліджень під час вирішення завдань дипломної роботи;

– узагальнити компетентності майбутніх фахівців щодо обґрунтування, планування, організації та проведення наукових досліджень та їх захисту;

– оцінити готовність студентів до роботи практичного психолога та розв'язання складних науково-методичних проблем.

Для написання дипломної роботи на високому професійному рівні курсант (студент) має володіти:

- комплексом компетентностей у галузі професійної діяльності (психології);

- компетентностями з методології наукової роботи;

- ерудицією й обізнаністю в суміжних галузях науки (педагогіка, соціологія тощо);

- навичками самостійної роботи з науковими джерелами;

- досвідом самостійного виконання комплексу науково-дослідних робіт.

Дипломні роботи повинні мати дослідницький, творчий характер.

1. ОСНОВНІ ЕТАПИ ПІДГОТОВКИ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Діяльність курсанта (студента) з виконання роботи починається з вибору теми й одержання на кафедрі завдання на виконання дипломної роботи, її окремих етапів, термінів та інших умов.

Провідні напрями дипломних робіт з психології:

– психодіагностика психічних процесів та основних психологічних властивостей працівника пожежно-рятувальної служби та їхнього впливу на професійну діяльність;

– психокорекція порушень емоційно-вольової сфери особистості при виконанні професійних завдань;

– психолого-педагогічна підготовка працівників пожежно-рятувальної служби.

Дипломні роботи спрямовані на вирішення таких *завдань*:

- аналіз властивостей нервової системи і характерологічних рис працівника пожежно-рятувальної служби;
- дослідження особливостей адаптації та психологічної готовності до умов службової діяльності;
- вивчення мотиваційної сфери та її проекція на успішність виконання завдань;
- розроблення й адаптація методів психологічної корекції, які можуть бути використані під час психолого-педагогічної підготовки і реабілітації осіб, що перебували в надзвичайних ситуаціях.

1.1. Вибір теми дипломної роботи

Тематика дипломних робіт повинна бути актуальною, відповідати сучасному рівню та перспективам розвитку науки, реальним завданням психолога, зокрема тим, що вирішують фахівці ДСНС України.

Дослідження має в повному обсязі розкривати тему, яка передбачена завданням на дипломну роботу. Завдання повинні поглиблювати вивчення професійно орієнтованих дисциплін і відповідати їх тематиці. Виконання роботи за своїм змістом має відповідати освітній меті цього виду навчання.

Під час вибору теми дипломної роботи необхідно враховувати загальні завдання ДСНС України щодо забезпечення безпеки людей, населених пунктів, підприємств та інших об'єктів.

Курсантам і студентам надається право вибору теми дипломної роботи. Курсант (студент) може сам запропонувати тему для дипломної роботи з необхідним обґрунтуванням доцільності її розроблення.

Теми дипломних робіт остаточно формулює та рекомендує випускова кафедра з урахуванням пропозицій науковців і практичних психологів підрозділів ДСНС України.

Підготовку дипломної роботи курсанти і студенти виконують під керівництвом викладача. Керівниками дипломних робіт призначаються найбільш досвідчені науково-педагогічні працівники кафедри: доктори наук, професори; доценти, кандидати наук.

Закріплення дипломників за кафедрою проводиться в термін:

- бакалаврів – вересень (4 рік навчання);
- магістрів – січень (1 рік навчання в магістратурі).

У цей термін працівники кафедри мають визначити керівників дипломних робіт, видати курсантам (студентам) завдання на збір

матеріалу для визначення теми, надати до навчально-методичного відділу інформацію про закріплення науково-педагогічного персоналу для керівництва дипломними роботами курсантів і студентів.

Збір матеріалу для визначення теми дипломної роботи випускники денної форми навчання проводять від початку навчальної практики, а слухачі заочного навчання – протягом передостаннього семестру.

Курсант (студент, слухач) має сформулювати тему і звернутись із рапортом (заявою) на ім'я завідувача (начальника) кафедри, де вказати тему та прізвище наукового керівника із його згодою (див. додаток А).

Остаточне рішення про виконання дипломної роботи, затвердження її теми і керівника приймається на засіданні кафедри ППтаП у вересні останнього року навчання. Запропоновані теми дипломної роботи, а також призначені керівники затверджуються наказом ректора Університету (табл. 1.1):

Таблиця 1.1 – Темы дипломних робіт

№ з/п	Група	Звання, прізвище, ім'я, по батькові дипломника	Звання, прізвище, ім'я, по батькові керівника	Тема дипломної роботи
Кафедра практичної психології та педагогіки				
<i>Денна форма навчання</i>				
<i>Заочна форма навчання</i>				

Протягом тижня з часу затвердження тем і керівників дипломникам видається завдання на дипломну роботу за формою, поданою в додатку Б.

На прохання керівника з окремих розділів дипломної роботи кафедра може залучати внутрішніх або зовнішніх консультантів. Консультантами призначаються науково-педагогічні працівники суміжних кафедр, а також провідні фахівці підрозділів ДСНС України чи інших установ. Контроль за консультуванням розділів диплому покладається на начальника (завідувача) кафедри. Прізвища консультантів вказуються в завданні на дипломне проектування.

У процесі виконання дипломної роботи повинна бути досягнута поставлена мета, згідно із схваленими кафедрою завданнями.

1.2. Написання дипломної роботи

Для виконання дипломної роботи бакалавра та магістра в Університеті відводиться 12 тижнів, із них навчальним планом передбачено проходження переддипломної практики – стажування (2 тижні) та безпосередня підготовка дипломної роботи (2 тижні).

Емпіричний матеріал курсанти (студенти) збирають у період переддипломної практики, а також у передбачений навчальним планом час для написання роботи. Необхідно глибоко проаналізувати науково-літературні джерела з обраної теми, вивчити практичний матеріал і провести дослідження на конкретній вибірці, що відповідає явищу, яке вивчається. Водночас необхідно розробити структуру роботи (має відповідати поставленим завданням дослідження), обґрунтувати завдання констатувального емпіричного дослідження (збирання первинної інформації), висунути гіпотезу, запропонувати напрями вдосконалення дійсності та розробити заходи (методики, програми, технології) покращення досліджуваного процесу (явища), а також раціональний варіант одержання вихідної інформації (формульальний експеримент) задля перевірки ефективності запропонованих змін.

Увесь практичний матеріал, одержаний за час ознайомлення з темою та апробацією власних ідей, потрібно відобразити в роботі з метою використання його під час оцінювання реального стану об'єкту та поетапного вирішення завдань дослідження, під час визначення ефективності (доцільності) виконаної роботи.

Загалом дипломна робота має відповідати таким вимогам:

- бути самостійною науковою працею, яка присвячена вирішенню актуальних питань у галузі дослідження, відповідно до обраної проблеми;
- містити елементи самостійних наукових досліджень, які сприяли б ефективному вирішенню конкретної проблеми;
- ґрунтуватися на широкому використанні сучасних наукових підходів, інформаційно-комунікаційних технологій, математичних і статистичних методів тощо;
- результати дослідження психологічного процесу чи явища мають бути доведені до стадії практичної апробації та містити положення щодо їх впровадження;
- структура й обсяг роботи, її оформлення та презентація мають відповідати вимогам і рекомендаціям кафедри.

Вказівки щодо *структури і змісту* дипломної роботи див. у розд. 2, а *правил оформлення* – в розд. 3 цих методичних рекомендацій.

Дипломну роботу оформляють у міру написання розділів і підрозділів. Водночас її наповнення й оформлення мають відповідати вимогам, які ставлять до дипломних робіт.

Керівник роботи систематично проводить консультації за окремими розділами роботи, оцінює хід і результати виконання індивідуального плану. Щотижнево керівники оцінюють відсоток виконання роботи дипломником і подають відповідні дані завідувачу кафедри.

Стан виконання плану реєструється на кафедрі згідно розробленого графіка. Суттєві відхилення від затвердженого плану оформлюються доповідною запискою та доводяться до відома деканату.

2. СТРУКТУРА І ЗМІСТ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Дипломна робота складається з таких *основних частин*:

Зміст.

Перелік умовних скорочень (якщо потрібно).

Вступ.

Розділ 1. Теоретична частина.

1.1. Аналіз основних напрямів дослідження поставленої проблеми.

1.2. Вихідні методологічні положення та методи дослідження.

Висновки до першого розділу.

Розділ 2. Експериментальна частина.

2.1. Характеристика критеріїв, на основі яких виділяють групи обстежуваних.

2.2. Комплексне дослідження поставленої проблеми (на основі методів математичної статистики).

Висновки до другого розділу.

Розділ 3. Корекційна частина.

3.1. Психокорекційна програма.

3.2. Хід і результати формульовального експерименту (для магістрів).

Висновки до третього розділу.

Висновки.

Список використаних джерел.

Додатки.

Кожний розділ закінчується висновками і в кінці формулюють загальні висновки по роботі.

Проаналізуємо всі структурні частини дипломної роботи.

«**ВСТУП**» повинен містити обґрунтування актуальності вибраної теми дипломної роботи та ступінь дослідженості теми в науковій літературі, де описуються напрями, які розроблені, та проблеми, які вирішені недостатньо.

Окремо визначається об'єкт і предмет дослідження, характеризується експериментальна вибірка (описується кількість, вік, стать, місце праці/навчання досліджуваних у процентному співвідношенні).

На основі теоретичного аналізу висувається гіпотеза, яка потребує доведення або спростування. Детально висвітлюється мета роботи, ставляться завдання. Зазначаються методологічні основи і методи дослідження, які використовуються в роботі.

«**ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА**». У першому розділі проводиться теоретичний аналіз постановки проблеми, пояснюється сутність понять, що досліджуються, розглядаються різноманітні наукові теорії вітчизняних і зарубіжних учених.

У цьому розділі детально описуються методи дослідження: назва методики і автор, показники, які вивчаються за допомогою цієї методики, тощо. Якщо курсант (студент) використовував самостійно, власноручно розроблені методи (наприклад, анкета, психологічні вправи та ігри тощо), то вони обов'язково мають бути подані в додатках. Загальновідомі методики в додатках не відображаються, в тексті лише дається посилання на використані літературні джерела. Також обов'язково вказуються методи математичної статистики, які використані в дослідженні.

Комплексний, системний підхід до розкриття теми роботи полягає в тому, що предмет дослідження розглядається під різними кутами зору – з позицій теоретичного обґрунтування та практичних напрацювань, умов реалізації в об'єкті дослідження, визначення шляхів удосконалення, вивчення ступеня ефективності тощо. Водночас, дослідження – це система окремих елементів і зв'язків між ними, і все має викладатись в єдиній логіці та тісному взаємозв'язку.

Застосування сучасної методології полягає в тому, що під час виконання огляду теоретичних джерел, аналізу діяльності й обґрунтування шляхів удосконалення окремих аспектів предмета й об'єкта дослідження курсант (студент) має використовувати знання про новітні досягнення в науці, сучасний інструментарій тощо.

«ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ЧАСТИНА». Другий розділ дипломної роботи містить констатувальний експеримент, спрямований на виявлення та опис наявних на момент дослідження характеристик і властивостей досліджуваного явища. Описова частина експериментального дослідження проводиться на основі математичних методів оброблення матеріалів психологічних досліджень: порівняльного, кореляційного, факторного та регресивного аналізів. Вибір статистичних методів залежить від поставлених завдань. Рекомендується використовувати комп'ютерні програми (Stadia, Statistika, SPSS), які полегшують математичне оброблення емпіричного матеріалу.

Дані, які були отримані в процесі психологічного дослідження, можуть бути систематизовані за допомогою простого або перехресного групування, яке дозволяє виділити декілька груп досліджуваних за однією або декількома ознаками. Просте групування полягає в упорядкуванні або класифікації за однією ознакою: наприклад, усіх випробуваних можна згрупувати за статтю, віком, темпераментом, рівнем тривожності, тощо.

Там, де потрібно зв'язування фактів за декількома ознаками, застосовують перехресне групування. Воно дозволяє визначити тісноту зв'язків, а в деяких випадках напрям взаємодії. Для цього використовується інтегральний критерій, який розраховувався на основі середньоарифметичних величин вибраних емпіричних показників (ряду ознак), отриманих за допомогою методик. На основі розрахованого інтегрального показника виділяються декілька груп (наприклад, низького та високого рівнів психічного здоров'я, низької та високої психологічної готовності до діяльності, тощо).

Після статистичного групування проводиться порівняльний аналіз отриманих даних у різних групах. Підраховується відсоток по кожному показнику в різних групах та інтерпретуються результати. Отримані дані подаються у вигляді таблиці (див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Приклад порівняльного аналізу отриманих даних

Показники (типи акцентуацій)	У вибірці в цілому (%)	Група високого рівня психічного здоров'я (%)	Група середнього рівня психічного здоров'я (%)	Група низького рівня психічного здоров'я (%)
Педантичність	31,4%	21,9%	44,7%	62,5%
Тривожність	55,0%	25,7%	21,6%	12,4%

Статистичний аналіз. Наступний крок опрацювання полягає в описі узагальнюючих характеристик, які дозволяють глибше зрозуміти особливості одиниці спостереження.

Відправним пунктом аналізу виступають величини показників, які отримані методом профілів. Відповідні середні, їх стандартні помилки, середньоквадратичні відхилення, значення критерію t та оцінювання рівня значимості наводяться в таблицях (див. табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Статистичні параметри показників для груп 1 та 2

Показники	Група 1	Група 2
1	31,308	10,54*
14	13,6	3,526*
15	56,69	21,364
16	81,487	18,385*
28	2,67	2,11
29	7,032	2,312
30	3,67	2,201*
31	4,25	2,332*
31	5,032	2,679

В іншій таблиці подається значення t -критерію (Стьюдента). Наприклад, значення величини t -критерію для порівняння показників груп 1 та 2 (див. табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Значення t -критерію

Групи, що порівнюють	Показники						
	1	14	15	16	28	32	33
A : B							
t	-1,41	-1,64	0,96	1,67	-0,20	-0,14	1,01

Аналізуються отримані дані та характеризуються найбільш істотні відмінності, які отримані на рівнях значимості $p \leq 0,05$ або $p \leq 0,01$.

Кореляційний аналіз присвячений для оцінювання форми, знаку й тісноти зв'язку між кількома ознаками або факторами, що досліджуються. Під час визначення форми зв'язку розглядається її лінійність або нелінійність (тобто як в середньому змінюється y в залежності від x , а x – від y).

Серед різновидів кореляційного аналізу в психології широко використовуються наступні: розрахунок коефіцієнту кореляції r , коефіцієнтів кореляції Спірмена (rs) і Кендалла (τ).

Коефіцієнт кореляції розраховують за допомогою математичних методів (комп'ютерні програми Stadia, SPSS, Statistica), і на основі цього складають матриці інтеркореляцій. Потрібно враховувати, що коефіцієнти кореляцій можуть мати значення від 0 до ± 1 . Якщо коефіцієнт дорівнює нулю або має від'ємний знак, це означає, що зв'язок між двома ознаками відсутній. Найбільш тісний взаємозв'язок має місце у випадках, коли величина коефіцієнту наближається до $+1$. У психологічних дослідженнях прийнято вважати, що при значенні коефіцієнту кореляції 0,3–0,5 зв'язок є помірним, 0,5–0,7 – значущим, 0,7–0,9 – сильним.

Для аналізу інтеркореляційних матриць використовується графічний засіб – метод кореляційних плеяд. Інтеркореляційні плеяди, складені на основі цих кореляційних матриць, схематично зображаються на рисунках. Під час аналізу враховуються зв'язки на 5%-му, 1%-му та 0,1%-му рівнях значимості. У текстовому описі аналізується, який показник знаходиться у центрі, і з якими показниками він має прямі та непрямі зв'язки. Виділені вузли зв'язків показують наявність основних структурних елементів у досліджуваному феномені та їх зв'язок поміж собою.

Наприклад, «Аналіз кореляційної структури на 0,1%-му рівні значимості показав, що ведуче місце у першій плеяді, як і на 1%-му рівні значимості, відводиться експресивності (32), яка має прямі зв'язки з рівнем домагань (16) та самооцінкою (15,44) і зворотні – з задоволеністю учбовою діяльністю (105). Другий вузол зв'язків, у кількості 3-ох, утворює почуття провини (61). Ця змінна тісно пов'язана з безглуздістю існування (46), несміливістю (33) і підозрливістю (36)» (див. рис. 2.1).

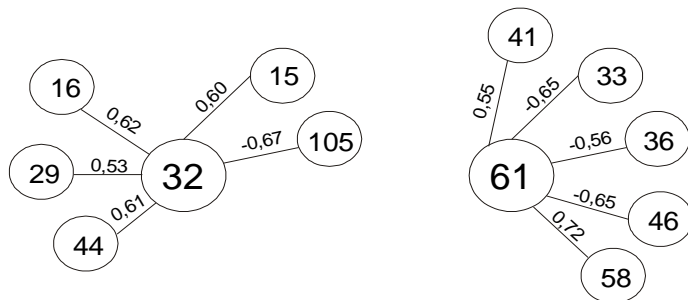


Рисунок 2.1 – Кореляційні плеяди

Факторний аналіз. Більш чітку та повну картину статистично пов'язаних ознак (з метою виявлення певної кількості прихованих від спостереження факторів) виявляє факторний аналіз. Перевага його над кореляційним у тому, що він не просто встановлює зв'язок однієї змінної в залежності від іншої, а визначає міру цього зв'язку та основні фактори, які лежать в основі зазначених змін. Факторний аналіз дає можливість знизити кількість змінних за рахунок їх пояснення меншим числом факторів, що допомагає узагальнити дані.

Факторний аналіз проводиться наступним чином: спочатку на основі емпіричних даних обраховується кореляційна матриця (матриця попарних інтеркореляцій), потім виділяються первісні ортогональні фактори. Це повністю автоматизована процедура, яка є в усіх статистичних програмах (Stadia, Statistika SPSS). Отримані дані подають у дипломній роботі у вигляді таблиць (див. табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Результати факторного аналізу групи 1

Показники (№)	Фактор 1	Фактор 2	Фактор 3
– безнадійність (52)	0,848		
– самотність (45)	0,635		
– роздратування (56)	0,595		
– фізична агресія (54)	0,545		
– комунікабельність (28)		0,789	
– емоційна нестійкість (30)		0,785	
– підозріливість (30)		0,762	
– консерватизм (40)		0,699	
– несміливість (34)			0,662
– негативізм (57)			0,586
– домінантність (31)			0,571
– жорсткість (35)			0,448

Після цього проводиться психологічна інтерпретація результатів факторного аналізу, яка здійснюється за значимістю факторних навантажень. Визначають змінну, яка має найбільшу питому вагу, і показники, які підтверджують цю властивість. Розглядають й інші змінні, які беруть участь в організації фактору. На основі описаних змінних визначають провідну «ідею» фактору та дають йому назву. Наприклад, «У факторі значимими є 11 показників. Найбільшу питому вагу має комунікабельність (28). Більшість компонентів характеризує емоційну сферу особистості, що негативно впливає на

управління актуальними психічними станами. До них належать: емоційна нестійкість (30), підвладність почуттям (33), низький рівень самоконтролю (42), тривожність (39). Увійшли також змінні, які визначають відношення респондентів до навколишньої дійсності, такі як: почуття провини (61), безглуздість існування (46), консерватизм (40), неадекватність самооцінки (44), що негативно впливає на задоволеність соціальним статусом. Спільність цих елементів спонукає назвати цей фактор «низькою здатністю до саморегуляції».

Регресійний аналіз дозволяє вивчити залежності однієї або кількох середніх величин від інших. Регресійний аналіз застосовується переважно в емпіричних психологічних дослідженнях, при розв'язанні завдань, пов'язаних з оцінюванням будь якого впливу (наприклад як змінилися показники агресивності після проведення корекційних вправ). При цьому використовують рівняння регресії, яке відображає вигляд тенденції збільшення або зменшення однієї змінної при збільшенні або зменшенні іншої. Рівняння множинної регресії має такий вигляд:

$$y = a_0 + b_1x_1 + \dots + b_nx_n \quad (2.1)$$

де y – інтегральний показник, b_1, b_n – коефіцієнт регресії, x_1, x_n – модальні параметри, a_0 – вільний член рівняння.

«КОРЕКЦІЙНА ЧАСТИНА»

Третій розділ дипломної роботи повинен містити деталізовану описову характеристику розробленої студентом (курсантом) психокорекційної програми.

У магістерській роботі цей розділ також містить результати апробації психокорекційної програми, тобто формувальний експеримент.

«ФОРМУВАЛЬНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ» (для магістрів)

Формувальний експеримент реалізується за допомогою спеціально побудованої дослідником експериментальної програми розвивальних і формувальних впливів на предмет дослідження (упровадження корекційної програми). Передусім необхідно обґрунтувати завдання формувального дослідження задля перевірки ефективності запропонованих змін.

Програма експериментальної роботи, методика експерименту та реєстрація подій експериментального процесу здійснюються шляхом спостереження, проведення бесід, анкетування, вивчення документації та матеріальних свідчень.

Як правило проведення формувального дослідження передбачає паралельне спостереження двох однорідних груп (вибірок). Тобто в

експерименті беруть участь дві групи учасників: а) експериментальна та б) контрольна група. Експериментальна група (ЕГ) бере участь в усіх процедурах експерименту та проходить цикл формувальних впливів. Контрольна група (КГ) виступає як еталон, у порівнянні з яким оцінюється ефект експерименту.

Основні якості досліджуваних методик, які слід передбачити при плануванні експерименту, полягають у тому, щоб забезпечити з їх допомогою репрезентативність, валідність даних.

Організація та проведення експерименту починається з формування однорідних вибірок (ЕГ і КГ). Величина вибірки повинна, з одного боку, мати «статистичну значимість» (відображати генеральну сукупність), а з іншого – дозволяти в стислі терміни опрацювати одержану інформацію. Також кількість контрольної та експериментальної груп може бути визначений виходячи з правила: чим більш статистично однорідна генеральна сукупність, тим меншим може бути обсяг вибірки.

Далі доцільно виконати початкову (прикидочну) перевірку дослідницьких методик, анкет, програм бесід, таблиць для реєстрації та накопичення даних. Призначення цієї перевірки – внести необхідні уточнення, уникнути надмірності фактичних даних.

У процесі експерименту дипломник має:

- безперервно підтримувати умови, що забезпечують незмінність проведення експерименту, подібність і відмінність експериментальних і контрольних груп;

- варіювати керовані умови та інтенсивність факторів, що роблять спрямований вплив на результати, які підлягають зіставленню;

- систематично оцінювати, вимірювати і реєструвати частоту й інтенсивність подій експериментального процесу;

- паралельно проводити систематичне первинне оброблення фактичного матеріалу.

Наприкінці здійснюються опрацювання та систематизація даних формувального експерименту, їх порівняння з теоретичними; заключна статистична перевірка (статистичної значимості одержаних даних) та узагальнення одержаних результатів.

Під час вибору критерію для перевірки статистичної гіпотези щодо виявлення статистично значимої різниці між окремими ознаками, що виражені кількісними значеннями, необхідно перевірити їх розподіл (нормальний чи ні) та визначити кількість порівнюваних груп (дві чи більше), оскільки ці факти впливають на проведення

критеріального аналізу. Загалом, послідовність дій, які слід виконувати під час оброблення, аналізу та інтерпретації одержаних результатів дослідження, залежить від багатьох чинників і визначається за допомогою наукового керівника.

Наприклад, для оцінювання статистичної значимості різниці результатів експериментальної та контрольної групи може використовуватися t-критерій Стьюдента. Це потребує низки обчислень, а саме: перевірки нормальності розподілу даних незалежних вибірок (ЕГ і КГ); перевірку гомогенності дисперсій ЕГ і КГ; формулювання статистичних гіпотез (нульової H_0 – відмінності між середніми арифметичними характеристик експериментальних і контрольних груп випадкові та незначимі й альтернативної H_1 – відмінності достовірні, значимі); розрахунку емпіричного значення t-критерію для незалежних вибірок однакового обсягу; визначення рівня значимості t-критерію.

Після введення даних ЕГ і КГ у програму Statistica (або іншу) для оцінювання нормальності розподілу використовується критерії Колмогорова-Смірнова, Лілліфорса та W-критерій Шапіро-Вілка. Гомогенність дисперсій перевіряється за критерієм Левена (якщо вибірки однакові). Якщо всі необхідні умови для виконання статистичних розрахунків забезпечені, програма розраховує не лише значення t-критерію (*t-value*), а й його статистичну значимість. Якщо статистична значимість $p \leq 0,05$ – відмінності між середніми арифметичними експериментальних і контрольних груп достовірні. Нуль-гіпотеза в цьому випадку відхиляється. Це доводить, що відмінності між показниками експериментальної та контрольної груп спричинені використанням психокорекційної програми. Отже, можна робити висновки про її ефективність.

У **«ВИСНОВКАХ»** підводяться підсумки проведених досліджень, формулюються основні (загальні) висновки, в яких має чітко зазначатися, що нового виявлено в дипломній роботі та подаються пропозиції (рекомендації), адресовані практикам.

У стислому вигляді наводяться основні результати дослідження, найбільш важливі теоретичні положення, які містять оцінку цих результатів з погляду на відповідність меті дипломної роботи, акцентуються елементи наукової новизни, пропозиції щодо вдосконалення об'єкта дослідження, методів тощо.

Висновки повинні чітко відповідати на поставлені у вступі роботи завдання.

Після висновків розміщується «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», складений відповідно до бібліографічних вимог (див. додаток Ж).

У «ДОДАТКАХ» наприкінці роботи подаються основні результати статистичного аналізу (матриці інтеркореляцій, таблиці факторних навантажень, статистичні розрахунки тощо), інший ілюстративний матеріал, а також власноручно розроблені методи (анкети, психологічні вправи, ігри тощо).

За згодою керівника дипломного проекту курсант (студент) має право вносити обґрунтовані корективи в загальну структуру роботи.

3. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ДИПЛОМНИХ РОБІТ

3.1. Загальні вимоги

Дипломну роботу оформляють на аркушах формату А4 (210 × 297 мм) за допомогою комп'ютерного редактора на одному боці білого паперу через півтора інтервали шрифтом Times New Roman, кегль 14, додержуючись таких розмірів: верхнє та нижнє поле – 20 мм, лівє поле – 30 мм, правє – 10 мм.

Текст дипломної роботи набирається українською мовою.

Обсяг роботи становить: для бакалаврів: 50–60 сторінок основного тексту; для магістрів: 70–80 сторінок основного тексту (без урахування таблиць, рисунків, списку використаних джерел, додатків).

Текст, рисунки, таблиці, формули, додатки і посилання в дипломній роботі оформляють за вимогами, які вказані в Державному стандарті України ДСТУ 3008-95 «Документація, звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення».

Титульний лист (див. додаток В) підлягає зшиванню разом з основною частиною роботи. Інші документи (*завдання на дипломну роботу, календарний план роботи, подання, висновки наукового керівника, рецензія, заява щодо самостійності виконання дипломної роботи, роздрукована презентація*) вкладаються до дипломної роботи у підшитих прозорих файлах.

Бланки заповнюються дипломником, перевіряються керівником дипломної роботи і подаються на підпис особам, які в них вказані. Дані про успішність видає викладач-методист у деканаті.

Під час друку диплому необхідно дотримуватися рівномірної щільності, контрастності та чіткості шрифту та рисунків впродовж усієї роботи. Лінії, літери, цифри та інші знаки мають бути чіткими.

Окремі слова, формули, знаки, які вписують у надрукований текст, мають бути чорного кольору; щільність вписаного тексту має максимально наближуватись до щільності основного зображення.

Помилки, описки і графічні неточності допускається виправляти підчищенням або зафарбуванням білою фарбою і нанесенням на тому ж місці виправлень друкованим способом або від руки. Виправлення повинні бути чорного кольору.

Скорочення слів і словосполучень у роботі – відповідно до чинних стандартів бібліотечної та видавничої справи.

Структурні елементи «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ», «ВСТУП», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» не нумерують. Ці заголовки, а також заголовки розділів друкують великими літерами від центру без абзацного відступу, не підкреслюючи.

Розділи і підрозділи повинні мати заголовки. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (з першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять (якщо заголовок складається з кількох речень, їх розділяють крапкою).

Якщо в роботі є пункти і підпункти, в разі потреби вони можуть мати заголовки. Заголовки пунктів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу в розрядці в підбір до тексту. В кінці заголовка, надрукованого в підбір, ставиться крапка.

Перенесення слів у заголовку розділу не допускається. Відстань між заголовком структурних частин (розділів) і підрозділів та подальшим чи попереднім текстом повинна дорівнювати 3–4 інтервалам (один порожній рядок).

Відстань між рядками заголовку, а також між двома заголовками приймають такою, як у тексті.

Кожну структурну частину роботи (крім підрозділів) треба починати з нової сторінки.

Не допускається розпочинати підрозділ, а також пункт і підпункт у нижній частині сторінки, якщо після його назви розміщено тільки один рядок тексту. В такому разі початок підрозділу, пункту чи підпункту треба перенести на наступну сторінку.

Абзацний відступ повинен бути однаковим упродовж усього тексту роботи і дорівнювати 1,25–1,5 см.

Дипломна робота зшивається (переплітається) у тверду палітурку.

3.2. Нумерація

Сторінки роботи слід нумерувати арабськими цифрами, додержуючись наскрізної нумерації впродовж усього тексту. Номер сторінки проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки.

На титульному аркуші номер сторінки не ставлять, але обов'язково включають у загальну нумерацію сторінок дипломної роботи.

Рисунки і таблиці, розміщені на окремих сторінках, включають до загальної нумерації роботи.

Розділи, підрозділи, пункти, підпункти роботи слід нумерувати арабськими цифрами. Розділи роботи повинні мати порядкову нумерацію в межах усієї роботи і позначатися арабськими цифрами з крапкою в кінці, наприклад, «**РОЗДІЛ 1. ..., РОЗДІЛ 2. ..., РОЗДІЛ 3. ...**». Підрозділи повинні мати нумерацію в межах кожного розділу.

Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, відокремлених крапкою. Після номера підрозділу ставлять крапку, наприклад, **1.1., 1.2., 1.3.** тощо.

3.3. Ілюстрації

Основними видами ілюстративного матеріалу в дипломній роботі є рисунки: схеми, кореляційні плеяди, діаграми, графіки, фотографії.

Кожна ілюстрація (рисунок) має відповідати тексту, а текст – ілюстрації. На всі ілюстрації мають бути посилання в роботі.

Не варто оформлювати посилання на ілюстрації як самостійні фрази, в яких лише повторюється те, що міститься в підписі. У тому місці, де викладається тема, пов'язана з ілюстрацією, і де читачеві треба вказати на неї, розміщують посилання у вигляді виразу в круглих дужках «(рис. 2.1)» або зворот типу «...як це видно з рис. 2.1» або «...як це показано на рис. 2.1».

В дипломі слід застосовувати лише чорно-білі ілюстрації та фото-знімки. Якість ілюстрацій повинна забезпечувати їх чітке відтворення. Ілюстрації виконують на білому непрозорому папері (допускається виконання чорнилом, тушшю або пастою чорного кольору).

Ілюстрації необхідно подавати безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації, які розміщені на окремих сторінках, включають до загальної нумерації сторінок. Таблицю, рисунок або креслення, розміри якого більше формату А4, враховують як одну сторінку і розміщують у відповідних місцях після згадування в тексті або додатках.

Ілюстрації розташовуються так, щоб їх було зручно розглядати без повороту роботи чи з поворотом за годинниковою стрілкою.

Ілюстрації позначають словом «Рисунок» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках.

Номер ілюстрації складається з номера розділу та порядкового номера ілюстрації в розділі, між якими ставиться крапка. Наприклад: «Рисунок 1.2 (другий рисунок першого розділу)». Якщо в роботі подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами.

Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Назви ілюстрацій розміщують після їх номерів. У разі потреби ілюстрації доповнюють пояснювальними даними (підрисунковий підпис).

Підпис під ілюстрацією звичайно має чотири основних елементи:

- найменування графічного сюжету, що позначається скороченим словом «Рисунок»;
- порядковий номер ілюстрації, який вказується без знаку номера арабськими цифрами;
- тематичний заголовок ілюстрації, що містить текст із якомога стислою характеристикою зображеного;
- експлікацію, яка будується так: деталі сюжету позначають цифрами, які виносять у підпис, супроводжуючи пояснювальним текстом.

Приклад:

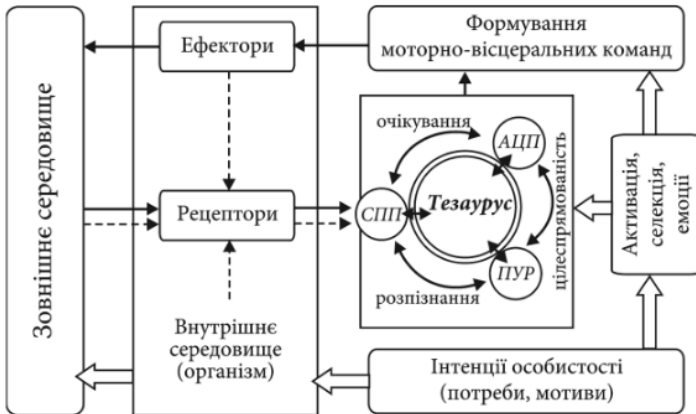


Рисунок 3.1 – Функціональна модель системи оброблення інформації, включеної в загальну структуру діяльності:

СПП – сенсорно-перцептивні процеси;

АЦП – антиципаційні процеси;

ПУР – процеси ухвалення рішення

3.4. Таблиці

Цифровий матеріал, як правило, оформляють у вигляді таблиць відповідно до рис. 3.2.

Таблиця номер – Назва таблиці

Головка						
Рядки						
Боковик (заголовки рядків)			Графи (колонки)			

Заголовки граф

Підзаголовки граф

Рисунок 3.2 – Приклад побудови таблиці

Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею та друкують від центру. Слово «Таблиця» і назву починають з великої літери. Назву не підкреслюють. Назва має бути стислою і відображати зміст таблиці.

Таблицю слід розташовувати безпосередньо після тексту, в якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці. На всі таблиці мають бути посилання в тексті.

Розміщують таблицю таким чином, щоб її можна було читати без повороту переплетеного блоку роботи або з поворотом за годинниковою стрілкою.

Горизонтальні та вертикальні лінії, які розмежовують рядки таблиці, а також лінії зліва, справа і знизу, що обмежують таблицю, можна не проводити, якщо це не утруднює користування таблицею.

Таблиці слід нумерувати арабськими цифрами порядковою нумерацією в межах розділу, за винятком таблиць, що розмістяться у додатках. Номер таблиці складається з номера розділу і порядкового номера таблиці, відокремлених крапкою, наприклад, «Таблиця 2.1 – перша таблиця другого розділу».

Якщо рядки або графи таблиці виходять за межі формату сторінки, таблицю поділяють на частини, розміщуючи одну частину під одною, або поруч, або переносячи частину таблиці на наступну сторінку, повторюючи в кожній частині таблиці її головку і бокових.

При поділі таблиці на частини допускається її головку або боковик замінити відповідно номерами граф чи рядків, нумеруючи їх арабськими цифрами в першій частині таблиці. Слово «Таблиця __» вказують один раз зліва над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть: «Продовження табл. __» із зазначенням її номера.

Заголовки граф таблиці починають з великої літери, а підзаголовки – з малої, якщо вони складають одне речення з заголовком. Підзаголовки, що мають самостійне значення, пишуть з великої літери. У кінці заголовків і підзаголовків таблиць крапки не ставлять. Заголовки і підзаголовки граф вказують в однині.

3.5. Правила подання формул

Формули розташовують безпосередньо після тексту, в якому вони згадуються, посередині сторінки.

Формули в дипломній магістерській роботі нумерують арабськими цифрами в межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули, відокремлених крапкою, наприклад: **(3.1)** (перша формула третього розділу). Номер формули вказують праворуч після формули в круглих дужках.

Якщо рівняння не вміщується в один рядок, його переносять в інший після знаків (=), (+), (-), (\times), (:).

Формули, що йдуть одна за одною та не розділені текстом, відокремлюють комою.

3.6. Правила цитування та посилання на використані джерела

Використання в роботі основних цитат, цифрових даних, схем, формул тощо, запозичених із літературних та інших джерел, а також запозичення думок, висновків інших авторів, обов'язково повинне супроводжуватися посиланням на назву джерела.

Бібліографічні дані про посилання на літературні праці та інші джерела, в тому числі електронні, подають відповідно до правил бібліографічного опису. Посилання роблять у тексті.

У посиланні на джерела, включені в Список використаних джерел, після згадування про них у квадратних дужках вказують номер, під яким вони значаться в Списку використаних джерел, і номер конкретної сторінки, наприклад [13, с. 39]. Якщо ж посилання приводяться на декілька джерел, між ними ставиться крапка з комою, наприклад [6, с. 77; 12, с. 50].

Під час внутрішньотекстового посилання на розділи, підрозділи, пункти, підпункти, ілюстрації, таблиці, формули, рівняння, додатки зазначають їх номери.

При посиланні слід писати: «... у розділі 4 ...», «... див. 2.1 ...», «... у 3.2 ...», «... відповідно до 2.3.4 ...», «... на рис. 1.3 ...», «... у табл. 2.3 ...», «... за формулою (3.1) ...», «... у додатку Б ...».

3.7. Оформлення Списку використаних джерел

Список використаних джерел – елемент бібліографічного апарату, який містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків.

Список використаних джерел слід розміщувати в абетковому порядку прізвищ перших авторів або заголовків.

До бібліографічного опису вносять нормативні документи, Закони України, Укази Президента України, постанови державних органів, монографії, наукові статті, матеріали Інтернет-сайтів тощо.

Бібліографічний опис складають безпосередньо за друкованим твором або виписують з каталогів і бібліографічних покажчиків повністю без пропусків будь-яких елементів, скорочення назв і т. ін. У Списку використаних джерел бібліографічний опис оформляють відповідно до чинних стандартів з бібліотечної та видавничої справи – Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 (див. додаток Ж).

3.8. Додатки

Додатки оформляються як продовження дипломної роботи на наступних її сторінках, розташовуючи в порядку появи посилань у тексті. Додатки розміщуються після Списку використаних джерел і відокремлюються від неї аркушем, на якому посередині друкують великими літерами слово «**ДОДАТКИ**».

Додатки розміщуються в порядку появи посилань на них у тексті роботи. Кожен додаток повинен починатися з нової сторінки. Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «**Додаток ___**» і велика літера, що позначає його.

Додатки позначають послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер **Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ь**, наприклад, **Додаток А, Додаток Б** і т.д. Один додаток позначається як **Додаток А**.

Текст кожного додатка за необхідності може бути поділений на розділи і підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатку (літеру) і крапку, наприклад, **A.2** – другий розділ додатка **A**; **B.3.1** – підрозділ 3.1 додатка **B**.

Ілюстрації, таблиці і формули, які розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатку, наприклад: **рис. Д.2** – другий рисунок додатку **Д**; формула **(A.1)** – перша формула додатку **A**.

4. ЗАХИСТ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

4.1. Підготовка до захисту дипломної роботи

Після того, як курсант (студент) подає завершену та відповідно оформлену дипломну роботу з належно скомпонованим емпіричним матеріалом, керівник перевіряє її, в разі потреби – повертає на доопрацювання та пише **відгук** (див. додаток Г), в якому характеризує діяльність випускника під час виконання роботи.

Наступний крок – перевірка дипломної роботи на самостійність та академічну доброчесність, тобто відсутність плагіату (див. «Положення про академічний плагіат» на сайті Університету). Для цього роботи в електронному вигляді здають відповідальному за перевірку працівникові кафедри не пізніше як за 15 днів до дати попереднього захисту з метою усунення можливих запозичень.

Дипломна робота в електронному варіанті виконується **одним файлом**, який містить:

- титульну сторінку;
- завдання на дипломну роботу;
- вихідні дані;
- попередній зміст дипломної роботи;
- зміст розрахунково-пояснювальної записки;
- календарний план;
- подання;
- довідка про успішність;
- висновок керівника дипломної роботи;
- висновок кафедри про дипломну роботу;
- експертний висновок щодо самостійності виконання дипломної роботи;
- заява щодо самостійності виконання дипломної роботи;

- зміст дипломної роботи із зазначенням сторінок;
- основний текст дипломної роботи (вступ, розділи, висновки);
- список використаних джерел;
- додатки, в тому числі таблиці з даними кореляцій та іншими статистичними і розрахунковими даними.

Текст у дипломній роботі, що здається на перевірку, обов'язково має бути вичитаний, сформатований і оформлений відповідно до вимог.

Показники оригінальності тексту (відповідно до Положення «Про заходи щодо запобігання випадків академічного плагіату у ЛДУБЖД»):

- понад 80% – текст письмової роботи є оригінальним (несуттєвий обсяг запозичень);
- від 60 до 80% – оригінальність тексту задовільна, проте слід переконатися в наявності та правильному оформленні цитувань і посилань на використані джерела;
- від 40 до 60% – письмова робота приймається до розгляду після доопрацювання автором і наявності та правильного оформлення цитувань і посилань на використані джерела, оскільки має значний обсяг запозичень;
- менше 40% – письмова робота до розгляду не приймається та не може бути рекомендована до захисту, оскільки має суттєвий обсяг запозичень, що трактується як плагіат.

У разі виявлення академічного плагіату в письмовій роботі студента викладач повідомляє про це автора роботи і рекомендує доопрацювати роботу. У випадку незгоди студента з рішенням викладача останній повідомляє про це службовою запискою завідувача кафедри і начальника (директора) інституту

Якщо після попереднього захисту в дипломну роботу вносяться зміни, відповідно до висловлених викладачами зауважень, то її електронний варіант подається повторно з цими змінами. Роздрукована робота, що подається до захисту, має повністю відповідати електронній версії.

Для захисту роботи дипломнику необхідно одержати підписану та завірену печаткою зовнішню рецензію (додаток Д). Рецензентами можуть бути професори, доценти, викладачі з науковим ступенем інших закладів вищої освіти, які володіють тематикою виконаного дослідження.

Дипломна робота разом із висновком керівника має бути подана рецензенту для вивчення та підготовки рецензії за 15 днів до захисту.

У рецензії мають відображатися питання актуальності теми, рівень розкриття завдання на дипломну роботу, позитивні сторони і недоліки, оцінювання рівня професійної підготовки дипломника. У рецензії подається оцінка, на яку заслуговує робота, та пропозиція щодо присвоєння освітнього ступеня (див. додаток Д).

Рецензію завіряють, зазвичай, у відділі кадрів за основним місцем праці фахівця, що її підготував.

Окрім того, виконавець дипломної роботи подає письмову **заяву**, в якій засвідчує самостійність виконання дипломної роботи і свою академічну добросовісність (додаток Е).

Завершена дипломна робота з підписами консультантів (якщо такі були) і рецензією подається керівникові. Після кінцевої перевірки роботи та наявності всіх документів керівник подає роботу завідувачу кафедри для прийняття рішення про допуск до передзахисту. До затвердження роботи завідувачем кафедри і допуску до захисту вона повинна бути переплетена, на титульному листі роботи повинні знаходитися підписи виконавця роботи і керівника.

До захисту допускаються дипломні роботи, які отримали рецензію та відгук керівника. При цьому негативна рецензія не є підставою для відхилення дипломної роботи і недопущення її до захисту.

За рішенням завідувача робота подається для передзахисту на кафедрі. Після підпису завідувача кафедрою сама робота, презентаційні матеріал і всі документи залишаються на кафедрі.

Передзахист дипломних робіт на кафедрі проводиться не пізніше, ніж за 10 днів до офіційного захисту, після чого за рішенням засідання кафедри роботу затверджує завідувач і за його висновком вона допускається до захисту перед екзаменаційною комісією (див. додаток В).

Якщо дипломна робота не була подана на передзахист і не була підписана завідувачем кафедри, курсант (студент) може бути допущений до захисту лише за окремим рішенням кафедри.

У випадку, коли дипломна робота не підготовлена і завідувач кафедри не допустив курсанта (студента) до захисту, питання розглядається на позачерговому засіданні кафедри і висновок подається екзаменаційній комісії (не пізніше ніж за добу до дня офіційного захисту).

4.2. Процедура захисту дипломної роботи

До екзаменаційної комісії (ЕК) на правах її членів залучаються завідувач і провідні викладачі випускової кафедри, фахівці галузі.

До захисту дипломних робіт (бакалаврської або магістерської) допускаються курсанти і студенти, які виконали всі вимоги навчального плану та програм і склали державний екзамен зі спеціальності.

Не пізніше двох днів до початку захисту дипломних робіт в екзаменаційну комісію подаються такі матеріали:

- виконана дипломна робота з висновком завідувача (начальника) кафедри про допуск курсанта (студента) до захисту;
- письмовий відгук керівника з характеристикою діяльності випускника під час виконання дипломної роботи;
- письмова рецензія на дипломну роботу.

Захист дипломних робіт проводиться на відкритому засіданні екзаменаційної комісії за участі не менше, ніж половини її складу.

Процедура захисту дипломної роботи передбачає:

- представлення секретарем ЕК дипломника та теми його дослідження;
- доповіді дипломника;
- запитань голови і членів ЕК, інших осіб, присутніх на захисті та відповідей дипломника на них;
- оголошення головою ЕК змісту рецензії;
- відповідей на зауваження рецензента;
- виступу наукового керівника;
- обговорення виступу, презентованої роботи й оцінювання, яке відбувається після захисту дипломних робіт;
- оголошення оцінок.

Загальний час захисту одного курсанта чи студента не повинен перевищувати 25 хв.

Оскільки під час захисту оцінюються не лише робота, а й якість захисту, дипломнику доцільно приділити значну увагу змісту та формі доповіді, підготовці презентації, наочних матеріалів.

Захист розпочинається з **доповіді**, в якій курсант (студент) має стисло розкрити:

- актуальність теми (коротко);
- об'єкт і предмет дослідження (на слайді);
- мету та завдання;
- методи дослідження (на слайді);

- структуру роботи (на слайді);
- основні положення змісту (процедура дослідження);
- висновки і пропозиції з роботи.

Час виступу курсанта (студента) не повинен перевищувати 10 хв., має бути стислим, конкретним, із використанням ілюстративного матеріалу – електронної презентації із застосуванням мультимедійного проектора або роздрукованих плакатів, роздаткового матеріалу (сукупності таблиць, графіків, діаграм, схем або відповідних слайдів) у папках із файлами для членів комісії. Призначення презентацій – детально та наочно продемонструвати основні положення та графічну частину роботи, проілюструвати твердження автора, тому необхідно вчасно посилатися на відповідний матеріал, акцентувати на ньому увагу членів комісії.

Завершуючи доповідь, випускник має відзначити: які його розробки і висновки впроваджені або намічені до впровадження; де ще можна, на його думку, застосувати результати дослідження.

Члени ЕК, присутні на захисті, ставлять випускнику запитання з метою визначити рівень його професійної підготовки та компетентності, а також самостійності виконання дипломної роботи.

Після відповідей на запитання зачитується рецензія. Випускник має дати аргументовану відповідь на зауваження рецензента. Після цього слово надається науковому керівникові для характеристики й оцінки діяльності курсанта (студента) під час виконання диплома.

Під час захисту секретар комісії веде протокол засідання, в якому відзначає думки членів ЕК про роботу, її теоретичний і практичний рівень і рекомендації щодо висновків і пропозицій дипломників.

4.3. Оцінювання дипломної роботи

Дипломна робота передбачає наявність елементів наукового дослідження: новизни і практичної значимості; комплексного, системного підходу до вирішення завдань дослідження; теоретичного використання сучасної методології та наукових розробок; наявності елементів творчості; проведення самостійних експериментальних пошуків і статистичне опрацювання одержаних даних, а також публікацію результатів роботи.

Дипломна робота – закінчене науково-практичне дослідження. Практичну спрямованість і значущість треба висвітлити через обґрунтування корисності її результатів для потреб практики.

Оцінювання дипломних бакалаврських і магістерських робіт проводиться за чотирибальною шкалою на підставі рецензії та відгуку наукового керівника, результатів захисту роботи. Екзаменаційна комісія приймає вмотивоване рішення по кожному курсанту (студенту) про присвоєння освітнього ступеня (бакалавр, магістр). У процесі визначення оцінки враховується змістові аспекти та якість захисту.

Змістові аспекти роботи:

- актуальність обраної теми дослідження;
- спрямованість роботи на розробку практичних рекомендацій;
- відповідність логічної побудови роботи, тобто чи відповідають завдання поставленій меті, а висновки – висунутим завданням;
- застосування сучасних підходів до розв'язання визначених проблем;
- рівень теоретичного обґрунтування запропонованих рішень;
- адекватність методів дослідження;
- підтвердження чи спростування висунутої гіпотези;
- ступінь самостійності проведення дослідження;
- наявність формульованого експерименту (для магістрів);
- якість емпіричного матеріалу;
- достовірність статичної перевірки;
- мова і стиль дипломної роботи;
- загальне оформлення;
- наявність необхідних додатків.

Якість захисту роботи:

- уміння стисло, послідовно та чітко викласти сутність і результати дослідження;
- здатність аргументовано захищати свої погляди, думки, пропозиції;
- загальний рівень підготовки студента;
- володіння культурою презентації дослідження.

Критерії оцінювання дипломної роботи:

Оцінка «Відмінно». Дипломна робота виконана в повному обсязі, містить елементи новизни, має практичне значення, доповідь логічна і стисла, проголошена на високому рівні, зі знанням справи, відгук і рецензія позитивні, відповіді на запитання членів ЕК правильні та стислі. За темою дипломної роботи студент (курсант) опублікував принаймні одну наукову працю: статтю, тези, матеріали конференції тощо (для магістрів).

Оцінка «Добре». Тема роботи розкрита, доповідь логічна, проголошена добре, відповіді на запитання членів ЕК в основному правильні, оформлення роботи відповідає вимогам, однак мають місце окремі недоліки: структура не повністю відображає зміст проблеми; невідповідність завдань і висновків; мають місце окремі зауваження в рецензії та/або відгуку.

Оцінка «Задовільно». Тема дипломної роботи в основному розкрита, але мають місце недоліки змістового характеру: нечітко сформульована мета роботи, зміст має виражений компліятивний характер, наукова полеміка відсутня, добір інформаційних матеріалів (таблиці, графіки, схеми) не завжди доцільний, заходи і пропозиції обґрунтовані непереконливо, рецензія та відгук містять окремі зауваження, не всі відповіді на запитання членів ЕК правильні або повні. Є зауваження щодо оформлення дипломної роботи.

Оцінка «Незадовільно». Нечітко сформульована мета дипломної роботи, розділи непов'язані між собою. Відсутній критичний огляд сучасних наукових джерел. Аналіз виконаний поверхово, висновки не повністю відповідають завданням, переважає описовість на шкоду системності та глибини. Оформлення роботи не відповідає вимогам. Рецензія та/або відгук негативні. Відповіді на запитання членів ЕК неточні або неповні.

Оцінка за дипломну роботу **не перескладається.**

Рішення екзаменаційної комісії щодо оцінки компетентностей, виявлених під час підготовки і захисту дипломної роботи, а також присвоєння випускникові освітнього ступеня (бакалавра чи магістра) та видачі йому державного документа про освіту приймається екзаменаційною комісією на закритому засіданні відкритим голосуванням більшістю голосів членів комісії, що брали участь у засіданні. В разі однакової кількості голосів, думка голови є вирішальною.

У випадку, коли захист дипломної роботи визнається незадовільним, комісія визначає, чи може курсант (студент) подати на повторний захист ту саму роботу з доопрацюванням, чи він повинен виконати роботу за новою темою, визначеною кафедрою.

Оцінки захисту дипломні роботи оголошуються в день їх захисту після оформлення протоколу засідання екзаменаційної комісії.

Захищені дипломні роботи в паперовому вигляді зберігаються в бібліотеці Університету та в електронному – в базі дипломних робіт.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бочелюк В. Й., Бочелюк В. В. Методика та організація наукових досліджень із психології : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 360 с.
2. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми : СумДПУ, 2016. 260 с.
3. Волков Б. С., Волков Н. В., Губанов А. В. Методология и методы психологического исследования : учеб. пособ. Москва : Академический проект; Фонд «Мир», 2005. 384 с.
4. Ганзен В. А., Балин В. Д. Теория и методология психологического исследования : практ. руков. Санкт-Петербург : СПбГУ, 2000. 76 с.
5. Державний стандарт України ДСТУ 3008–95. «Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення».
6. Довідник здобувача наукового ступеня : зб. нормат. док. та інф. матеріалів з питань атестат. / упоряд. Ю.І.Цеков; за ред. В.Д.Бондаренко. 5–е вид., випр. і допов. – Київ : Толока, 2011. 56 с.
7. Дружинин В. Н. Экспериментальная психология. Санкт-Петербург : Питер, 2000. 320 с.
8. М'ясоїд П. А. Задачі з курсу загальної психології. Київ : Вища школа, 2000. 183 с.
9. Максименко С. Д. Теорія і практика психолого-педагогічного дослідження. Київ : КДП, 1990. 240 с.
10. Методологія конкретних психологічних досліджень: погляд Одеської наукової школи психології : монографія. Том I. / за заг. ред. Вісковатової Т. П., Луньова В. Є. Донецьк : Норд-прес, 2012. 254 с.
11. Наследов А. Д. Математические методы психологического исследования: анализ и интерпретация данных : учеб. пособ. Санкт-Петербург : Речь, 2004. 392 с.
12. Національний стандарт України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».
13. Основи наукових досліджень у психології : метод. посіб. / укл. : О. В. Григор'єва. Чернівці : Рута, 2004. 80 с.
14. Руденко В. М., Руденко Н. М. Математичні методи в психології : підручник. Київ : Академвидав, 2009. 384 с.
15. Сергієнко Л. П. Основи наукових досліджень у психології: кваліфікаційні та дипломні роботи : навч. посіб. Київ : Вид. дім «Професіонал», 2009. 240 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Завідувачу кафедри практичної
психології та педагогіки
доктору педагогічних наук,
професору
Литвину А. В.

(прізвище, ініціали курсанта / студента)

(номер групи)

Рапорт (Заява)

Прошу дозволити мені писати дипломну роботу на тему
«_____»
і призначити науковим керівником _____
(науковий ступінь, учене звання, прізвище, ініціали)

«_____» _____ 20__ року

(підпис)

Додаток Б*

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БЕЗПЕКИ
ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

КАФЕДРА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ

«Погоджую»

Заступник директора ННІ
психології та соціального
захисту,
кандидат психологічних наук,
доцент

_____ В. І. Слободяник

«__» _____ 20__ року

«Затверджую»

Завідувач кафедри практичної
психології та педагогіки,
доктор педагогічних наук,
професор

_____ А. В. Литвин

«__» _____ 20__ року

**ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ**

Студентів навчальної групи _____

ТЕМА РОБОТИ

затверджена наказом ректора ЛДУ БЖД

№ __ від «__» _____ 20__ року

Термін закінчення виконання роботи: «__» _____ 20__ року

* Шаблони перших сторінок надає секретар ЕК.

ВИХІДНІ ДАНІ ДО РОБОТИ

1. Закони України «Про правові засади цивільного захисту»,
Про вищу освіту»
2. Кодекс цивільного захисту
3. Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій
4. Положення про психологічну службу у системі освіти
5. Методики психологічної діагностики (психологічні тести)
6. Методичні рекомендації з написання дипломної роботи

ЗМІСТ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

(перелік розділів)

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

1.1. Аналіз основних напрямів дослідження поставленої проблеми

1.2. Вихідні методологічні положення та методи дослідження.

Висновки до першого розділу.

РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ЧАСТИНА

2.1. Характеристика критеріїв, на основі яких виділяють групи обстежуваних

2.2. Комплексне дослідження поставленої проблеми (на основі методів математичної статистики)

Висновки до другого розділу.

РОЗДІЛ 3. КОРЕКЦІЙНА ЧАСТИНА.

3.1. Психокорекційна програма.

3.2. Хід та результати формуального експерименту

Висновки до третього розділу.

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.

ДОДАТКИ

ЗМІСТ РОЗРАХУНКОВО-ПОЯСНЮВАЛЬНОЇ ЗАПИСКИ

(перелік питань, які належить розробити)

1. Виконати аналіз літератури з проблеми ...
2. Провести емпіричні дослідження в групах...
3. Розробити корекційну програму з...
4. Провести дослідження ефективності запропонованої програми
5. Підготувати висновки з проведеного дослідження

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів дипломної роботи	Термін виконання	Примітка
1.	Опрацювання наукової літератури	квітень	
2.	Написання теоретичної частини	травень	
3.	Підбір та адаптація методів дослідження.	вересень	
4.	Проведення психологічного експерименту.	початок жовтня	
5.	Обробка емпіричного матеріалу.	кінець жовтня	
6.	Написання практичної частини роботи.	листопад	
7.	Формулювання корекційної частини роботи.	грудень	
8.	Підготовка до захисту дипломної роботи	початок лютого	

Дата видачі завдання «__» _____ 20 __ року

Керівник дипломної роботи

(підпис)

(спеціальне звання, прізвище, ініціали)

Завдання прийняв(ла) для виконання

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Додаток В

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

КАФЕДРА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри
практичної психології та
педагогіки
доктор педагогічних наук,
професор

_____ А. В. Литвин

«__» _____ 20__ року

ДИПЛОМНА РОБОТА

За темою: Дослідження адаптації курсантів вищих закладів освіти системи МНС і факторів, що її зумовлюють

Керівник:

Заступник начальника
кафедри ПШтаП
Р. І. Сірко

«__» _____ 20__ року

Роботу виконав:

студент групи
ПС-41
Сисак В. І.

«__» _____ 20__ року

Львів – 201_

Додаток Г

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

ПОДАННЯ ГОЛОВІ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ ЩОДО ЗАХИСТУ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Скерується курсант _____ до захисту дипломної роботи за спеціальністю 053 «Психологія (практична психологія)», на тему: _____

**Завідувач кафедри
практичної психології та
педагогіки
доктор педагогічних наук,
професор
А. В. Литвин**

(підпис)

« ____ » _____ 20__ року

Довідка про успішність

_____ за період навчання у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності з 201_ до 201_ року повністю виконав(ла) навчальний план за спеціальністю 053 «Психологія (практична психологія)», з таким розподілом оцінок за національною шкалою: відмінно ____ %, добре ____ %, задовільно ____ %.

Фахівець інституту _____ Попіль Ю. П.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Висновок керівника дипломної роботи

Студент _____

Керівник роботи
канд. психол. наук,
доцент кафедри ППтаП

(прізвище, ініціали)

« ____ » _____ 20 ____ року

(підпис)

Висновок кафедри про дипломну роботу

Дипломну роботу розглянуто.

Студент _____ допускається до захисту роботи
на екзаменаційній комісії.

**Завідувач кафедри
практичної психології
та педагогіки
доктор педагогічних наук,
професор А. В. Литвин**

(підпис)

« ____ » _____ 20 ____ року

Додаток Д

РЕЦЕНЗІЯ
на дипломну роботу

Дипломант _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

Спеціальність і група _____

Тема _____

Обсяг дипломної роботи:

– кількість сторінок роботи _____

– кількість додатків _____

Короткий зміст дипломного проекту та прийнятих рішень _____

Висновок про відповідність дипломної роботи поставленим завданням

Характеристика розділів, оцінка їх якості, ступінь відповідності останнім досягненням науки _____

Перелік позитивних якостей дипломного проекту _____

Перелік основних недоліків і помилок _____

Загальний відгук про роботу та підготовленість дипломанта
до виконання службових обов'язків _____

Оцінка дипломної роботи _____

Рецензію склав _____

_____ (посада, місце роботи)

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

«___» _____ 20__ р.

Додаток Е

Директорові ННІ психології
та соціального захисту,

ЗАЯВА **щодо самостійності виконання дипломної роботи**

Я, _____,
(прізвище, ім'я, по батькові)
студент / курсант _____
форма навчання, курс, група
засвідчую: моя дипломна робота на тему _____

(назва роботи)
виконана самостійно та не містить елементів плагіату. Всі запозичення з друкованих та електронних джерел, а також із захищених раніше дипломних робіт, кандидатських і докторських дисертацій мають відповідні посилання.

Я ознайомлений(а) з чинним «Положенням про академічний плагіат» ЛДУБЖД щодо запобігання та виявлення явищ академічної недоброчесності, згідно з яким виявлення плагіату є підставою для відмови в допуску дипломної (бакалаврської, магістерської) роботи до захисту та застосування дисциплінарних заходів.

« ____ » _____ 20__ року _____
(підпис)

Додаток Ж

Приклади оформлення бібліографічного опису в списку використаних джерел

Законодавчі та нормативні документи

Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.

Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22.

Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 12.12.2017).

Монографія

Козяр М. М. Екстремально-професійна підготовка до діяльності у надзвичайних ситуаціях : монографія. Львів : Сполом, 2004. 376 с.

Сірко Р. І. Професійна підготовка майбутніх психологів оперативно-рятувальної служби до діяльності в екстремальних умовах : монографія. Львів : ГАЛИЧ-ПРЕС, 2017. 482 с.

Підручник, посібник

Куций О. А. Психологія кар'єри : навч. посіб. Львів : СПОЛОМ, 2017. 308 с.

Екстремальна психологія : підручник / за заг. ред. проф. О. В. Тімченка. Харків : УЦЗУ, 2007. 502 с.

Стаття в періодичному виданні (науковому журналі)

Козяр М. М., Литвин А. В. Особливості підготовки фахівців цивільного захисту до діяльності в надзвичайних ситуаціях. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*. — 2017. Вип 15. С. 199–208.

Кривопишина О. А. Психологічні особливості впливу позитивного образу батька на статеву само ідентифікацію дівчат. *Нові технології навчання*. 2016. Вип. 88. Ч. 1. С. 122–127.

Стаття в продовжуваному виданні (збірнику наукових праць)

Сірко Р. І. Методологічні основи підготовки психологів ВНЗ до діяльності в особливих умовах. *Проблеми екстремальної та кризової психології* : зб. наук. пр. Харків, 2015. Вип. 18. С. 210–217.

Електронний ресурс

Стратегія реформування Державної служби України з надзвичайних ситуацій : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 січня 2017 р. № 61-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/61-2017-%D1%80> (дата звернення: 15.11.2017).

Botkin J. No Limits to Learning : Bridging the Human Gap. A Report to the Club of Rome. Oxford, ect. : Pergamon press, 1979. URL: <http://elmandjra.org/limits.pdf>. (дата звернення: 18.10.2017).

Дисертація

Клименко О. Є. Становлення життєвої перспективи особистості в ситуації набутої інвалідності : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 / Львівський національний університет. Львів, 2017. 240 с.

Автореферат

Стельмах О. В. Психологічні умови формування професійної Я-концепції майбутніх рятувальників : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Острог, 2016. 20 с.

Збірник наукових праць (без автора)

Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи : зб. наук. пр. / за ред. М. М. Козяра, Н. Г. Ничкало. Київ ; Львів : ЛДУ БЖД, 2017. Вип. 5. 400 с.

Перекладне видання

Харві С. Діяти як переможець, думати як переможець / пер. з англ. Київ : ВГ КМ-БУКС, 2016. 224 с.

Видання іноземною мовою

Stanyer P. Guide to investment strategy: How to understand markets, risk, rewards and behaviour. London : Profi le Books Ltd, 2006. 250 p.

Матеріали конференції

Руденко Л. А. Психолого-педагогічна підготовка майбутніх фахівців у контексті гуманістичної парадигми освіти. *Особистість в екстремальних умовах* : матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф., м. Львів, 12 травня 2017 р. Львів, 2017. С. 99–101.

Архівні документи

Наукове товариство ім. Шевченка. *Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника НАН України*. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.

